

U Zagrebu, 15. listopada 2015. godine,

PREDMET: Otvoreno pismo Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, Ministarstvu financija, Saborskom odboru za financije i državni proračun, Odboru za zakonodavstvu, Hrvatskoj narodnoj banci, Europskoj komisiji i Europskoj središnjoj banci

Udruga Franak došla je u posjed sljedećih dokumenata: Direktiva 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) broj 1093/2010. Iz te Direktive i mišljenja ECB vidljivo je da se još od 2011. godine upozorava države članice, odnosno nacionalne parlamente na tečajni rizik.

Dana 17. rujna 2015. godine, u Hrvatskom saboru održana je rasprava o Prijedlogu o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju. Tijekom te rasprave, ministar financija Boris Lalovac i predsjednik Saborskog odbora za financije i državni proračun Srđan Gjurković javno su izjavili da se banke nisu zaduživale u švicarskim francima, a te tvrdnje su temeljili na podacima iz biltena Hrvatske narodne banke.

S obzirom na razna nagađanja objavljena ovih dana u medijima, kojima se zastrašuju korisnici kredita, mi želimo upozoriti nadležne institucije i javnost da će, u slučaju da Ustavni sud odluči u korist banaka po njihovom zahtjevu za ocjenu ustavnosti zakona o potrošačkom kreditiranju, Udruga Franak intenzivno djelovati s ciljem poništenja svih kredita s valutnom klauzulom CHF.

Ovim putem pozivamo Državno odvjetništvo Republike Hrvatske da konačno otvori ovaj predmet i pokrene postupak utvrđivanja počinjenja kaznenog djela prijevare. Tijekom rasprave u Hrvatskom saboru, više puta se ustanovilo da banke nisu imale pokriće u švicarskim francima i da su građani prevareni. Zbog toga, nužno je pokrenuti ovaj pokrenuti ovaj postupak prvenstveno kako bi se obeštetili svi oni koji

nisu obuhvaćeni ovim Zakona i koji su svoje kredite otplatili, konvertirali, ovršeni su ili deložirani.

Već četiri mjeseca naš predmet leži u ladici Državnog odvjetništva te nismo primili niti poziv da dostavimo dodatne dokazne materijale u skladu s našim zahtjevom u prijavi. Još jednom pozivamo Državno odvjetništvo da konačno počne raditi svoj posao i da ozbiljno shvati mnogobrojna upozorenja koja su došla iz Hrvatskog sabora. Ukoliko Državno odvjetništvo propusti djelovati i građani budu prepušteni sami sebi, Udruga Franak će organizirati korisnike kredita kako bi podigli grupne tužbe za utvrđenje ništetnosti svih ugovora o kreditu s valutnom klauzulom CHF.

Stručni suradnici Udruge Franak prof.dr.sc. Ivan Lovrinović i stručnjak za europsko pravo dr.sc. Dominik Vuletić napravili su analizu gore navedenih dokumenata. Dalje u tekstu donosimo njihovu analizu u cijelosti:

Dvije su najvažnije stvari koje se trebaju naglasiti, a vezane su za problem kredita vezanih uz CHF: 1) Europska središnja banka (ECB) je na vrijeme upozoravala na aktiviranje valutnog rizika u zemljama u kojima su banke odobravale takve kredite među kojima je i Hrvatska, 2) Europski parlament i Vijeće su u svojim direktivama upozoravali hrvatske vlasti na nužnost veće zaštite korisnika financijskih usluga.

Tako, primjerice, u Direktivi 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010, stoji:

(4) Utvrđen je niz problema na hipotekarnim tržištima u Uniji koji se odnose na neodgovorno kreditiranje i zaduživanje te potencijalni prostor za neodgovorno ponašanje sudionika na tržištu, uključujući kreditne posrednike i nekretnostne institucije. Pojedini su se problemi ticali kredita nominiranih u stranoj valuti koje su potrošači uzeli u toj valuti kako bi ostvarili korist od ponuđene stope zaduživanja, ali bez primjerenih informacija o tome ili razumijevanja tečajnog rizika koji je s time povezan. Te su probleme uzrokovali tržišni i regulatorni propusti, kao i drugi čimbenici poput opće gospodarske situacije i niskih razina financijske pismenosti.

Drugi problemi uključuju nedjelotvorne, nedosljedne ili nepostojeće režime za kreditne posrednike i nekreditne institucije koji nude kredite za stambene nekretnine. Utvrđeni problemi imaju potencijalno značajne makroekonomske učinke prelijevanja, mogu dovesti do štete za potrošača, djelovati kao gospodarske ili pravne prepreke prekograničnim aktivnostima i stvoriti nejednake uvjete za uključene aktere.

U publikaciji pod naslovom: "OPINION OF THE EUROPEAN CENTRAL BANK" of 5 July 2011 on a proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements relating to residential property (CON/2011/58), vrlo jasno se upozorava na valutni rizik i opasnost prakse odobravanja kredita vezanih uz valutnu klauzulu. ECB je već 2010.g. u svojoj publikaciji pod nazivom "ECB Financial Stability Review", June 2010, p. 167 izrazila veliku zabrinutost za takvu praksu koja izlaže opasnostima građane od nastupa valutnog rizika. ECB u tom materijalu zahtijeva od država članica potrebne mjere kako bi se situacija držala pod kontrolom i takvi krediti sveli na razinu koja ne ugrožava bankarski sustav i građane. "The ECB noted that high levels of foreign currency loans to unhedged borrowers may constitute an important vulnerability in certain Member States, as such lending converts direct exchange rate exposure of the banking system into credit risk and exposes the economy to significant macro-financial risks. Furthermore, a high level of foreign currency debt may restrict the room for monetary policy manoeuvre and its effectiveness. Given these negative side effects associated with foreign currency lending, the ECB noted the importance for policy makers to take measures to avoid its excessive build-up in the banking system".

U prethodnom citatu vidljiv je diplomatski jezik kojim se služi ECB, ali je svakom znalcu jasan jer je riječ o mogućem ugrožavanju čitavog gospodarstva putem tečajnog rizika koji se pretvara u kreditni, a monetarnoj politici sužava manevarski prostor za djelovanje. Dakle, ovo je upozorenje došlo iz ECB-a godinu dana prije prve revaloracije franka i teška je optužba na račun HNB-a, banaka i Vlade što nisu poduzeli ništa kako bi se izbjegao negativni udar na građane, klijente osam banaka koje su odobravale ovakve kredite.

ECB dalje u ovom materijalu kritizira (doduše diplomatski) banke i HNB zbog netransparentnosti i nedovoljnog informiranja klijenata. Sasvim je jasno da je ECB ovo shvatila kao težak problem i mogući izvor destabilizacije, kako položaja građana tako i čitavog gospodarstva. Tko je priječio HNB i Vladu da nakon ovakvih upozorenja poduzmu potrebne mjere? Nitko.

Ako se prisjetite rada koji smo prof.dr.sc Drago Jakovčević i ja (prof.dr.sc. Ivan Lovrinović) objavili krajem siječnja ove godine povodom mišljenja HNB o problemu "Franak" nakon drugog udara njegove revaloracije, u njemu stoji da banke nisu imale u svojim izvorima sredstava dovoljno franaka u odnosu na velike iznose kredita koje su isplaćivale u kunama, a vezale za franak. Takva praksa je bila dovoljna da država poduzme mjere putem svojih regulatornih i nadzornih institucija te pokrene akciju protiv takvih banaka. Banke su čitav problem "riješile" na način da su manjak franaka u svojim izvorima sredstava "pokrile" terminskim financijskim operacijama sa svojim "majkama" u inozemstvu.

U jednoj od navedenih direktiva jasno se šalje poruka državama članicama:

(30) "Zbog značajnih rizika povezanih sa zaduživanjem u stranoj valuti, nužno je omogućiti mjere kojima se osigurava da su potrošači svjesni rizika koji preuzimaju i da je potrošač u mogućnosti ograničiti svoju izloženost tečajnom riziku tijekom trajanja kredita. Rizik bi se mogao ograničiti na način da se potrošaču omogući pravo da promijeni valutu kredita ili putem drugih načina, kao što su gornje granice ili, ako su ona dovoljna za ograničenje tečajnog rizika, upozorenja". Zašto navedeni dio direktiva nikada nije primijenjen?

Na drugom mjestu u spomenutim direktivama vrlo jasno se nalaže državama članicama da donesu zakon kojim će zaštititi građane u slučaju većeg tečajnog poremećaja. Tamo stoji:

4." Države članice osiguravaju da, ako potrošač ima kredit u stranoj valuti, vjerovnik potrošaču redovito šalje upozorenja, na papiru ili drugom trajnom mediju, barem ako vrijednost ukupnog nepodmirenog iznosa koji plaća potrošač ili redovitih obroka varira za više od 20 % od one koju bi iznosila ako bi se primijenio tečaj između valute ugovora o kreditu i valute države članice koji je vrijedio u trenutku sklapanja ugovora. U tom se upozorenju potrošača obavješćuje o povećanju

ukupnog iznosa koji je dužan platiti, navode se, prema potrebi, pravo na pretvaranje u alternativnu valutu i uvjeti pod kojima se to može izvršiti te objašnjavaju bilo koji drugi primjenjivi mehanizmi za ograničavanje tečajnog rizika kojem je potrošač izložen”.

U poglavlju 9. KREDITI U STRANOJ VALUTI I ZAJMOVI S VARIJABILNOM STOPOM (izvor: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:060:FULL&from=HR>), u članku 23. koji se odnosi na kredite u stranoj valuti doslovno piše: “Države članice osiguravaju da, ako se ugovor o kreditu odnosi na kredit u stranoj valuti, u trenutku sklapanja kredita postoji prikladan regulatorni okvir kojim se osigurava barem da: (a) potrošač ima pravo pretvoriti ugovor o kreditu u alternativnu valutu, pod određenim uvjetima; ili (b) postoje drugi aranžmani kojima se ograničava tečajni rizik kojem je potrošač izložen u okviru ugovora o kreditu.”

Dr.sc Dominik Vuletić, stručnjak za pravo EU u svojoj analizi ovoga problema piše: Odredbe Direktive koje uređuju kredite u potrošačke kredite u stranoj valuti[1] nameću državama članicama obvezu osiguravanja regulatornog okvira koji osigurava barem (najmanje) da potrošač ima pravo na konverziju u kredit u alternativnoj valuti ili da postoje drugi aranžmani kojima se ograničava tečajni rizik kojem je potrošač izložen u okviru ugovora o kreditu. Države članice mogu odrediti mogućnost izbora jednog od ova dva minimalna rješenja, bilo vjerovnicima bilo potrošačima, ili same nametnuti samo jedno od tih rješenja. Alternativna valuta pritom predstavlja valutu u kojoj potrošač primarno prima prihod ili drži imovinu odnosno valutu države članice u kojoj je imao ili ima boravište. Dakle, posve je izvjesno da će u trenutku isteka implementacijskog roka za buduće kredite moguća alternativna valuta u većini slučajeva u RH biti isključivo hrvatska kuna jer je to zakonsko sredstvo plaćanja u kojoj većina stanovništva ostvaruje svoje primarne prihode. U ovom trenutku teško je procijeniti što bi sve u praksi moglo predstavljati druge aranžmane kojima se ograničava tečajni rizik[2] u smislu primjene Direktive.

U slučajevima kad vrijednost neotplaćenog iznosa kredita ili redovitih rata varira za više od 20% vjerovnik mora prema odredbama Direktive slati potrošaču posebna

redovna upozorenja koja moraju sadržavati i objašnjenje o mogućnosti konverzije kredita u alternativnu valutu ili objašnjavati drugi primjenjivi mehanizam za ograničavanje tečajnog rizika.

Dr.sc. D. Vuletić je na kraju ocijenio i posljednje Izmjene i dopune Zakona o potrošačkom kreditiranju u svjetlu odredbi Direktive 2014/17/EU:

„Nakon neuspjeha pregovora između poslovnih banaka i Udruge Franak vođenih u Ministarstvu financija oko rješenja problema kredita u švicarskim francima Hrvatski Sabor je usvojio 18.9.2015.god. izmjene i dopune Zakona o potrošačkom kreditiranju (u daljnjem tekstu ZPK)[3] koje su stupile na pravnu snagu 30.9.2015.god.

Rješenje koje uvodi izmijenjeni i dopunjeni ZPK sastoji se u osnovi od toga da se za tekuće potrošačke ugovore o kreditu denominirane ili s valutnom klauzulom u švicarskim francima poslovne banke moraju u roku od 45 dana ponuditi konverziju u ugovore u eurima prema uvjetima, uključujući valutni tečaj i kamatnu stopu, koju su vrijedili na datum isplate kredita. Suštinski time su kod potrošačkih ugovora o kreditu postojeći dužnici u švicarskim francima izjednačeni s dužnicima u eurima. Međutim ZPK isključuje primjenu ovog rješenja na kredite koji su ranije konvertirani u drugu valutu, što je naravno redovito obavljeno prema nepovoljnijim uvjetima. Također, ZPK ne daje nikakva specifična prava potrošačima koju su već zatvorili, bilo dobrovoljno bilo prisilnom naplatom, svoje ugovore o kreditu u švicarskim francima čime ih se stavlja u krajnje neravnopravan položaj.

Rješenje kojim se ex lege uvodi mogućnost konverzije potrošačkog kredita iz jedne strane valute u drugu stranu valutu, a ne u valutu koja je zakonsko sredstvo plaćanja u zemlji krajnje je neobično. Naime, u svjetlu rješenja Direktive 2014/17/EU bilo bi logično i primjereno da će zakonodavac kad se već odlučio na uvođenje konverzije ugovora o kreditu u švicarskim francima odabrati konverziju u valutu koja je zakonsko sredstvo plaćanja i koja predstavlja, kako smo vidjeli ranije u najvećem broju slučajeva u RH, jedinu moguću alternativnu valutu a to je hrvatska kuna. Na taj bi se način uklonili svi tečajni rizici. Postojećim rješenjem nisu otklonjeni tečajni rizici jer monetarna pitanja vezanosti tečaja hrvatske kune uz tečaj eura ili položaja eura odnosno Ekonomske i monetarne unije (EMU) općenito nisu niti izbliza riješena“.

Što reći nakon svega ovoga? Jasno je da je osam banaka prodavalo pokvareni proizvod. Jasno je da HNB nije učinio ništa po pitanju neusklađenosti bilanci tih banaka glede pokrivenosti kredita u CHF izvorima u CHF. Jasno je da su se nadležne institucije oglušile na upozorenja iz EU i ECB-a te drugih kompetentnih institucija. Nitko se ne smije igrati sa ovako teškim problemom kojeg već jednom treba definitivno riješiti.

Sada se ne bi smjelo dopustiti da sav teret troška konverzije spomenutih kredita padne na državu, odnosno preciznije rečeno na porezne obveznike. Zbog toga je jedino pravo i konačno rješenje poništavanje valutne klauzule i konverzija u kune. Time bi se problem zauvijek izbrisao iz života ljudi koji već godinama zajedno sa svojim obiteljima pate. Ta operacija ne bi izazvala nikakve značajnije prijetnje bankarskom sustavu. Ukoliko se i provede sadašnja odluka Vlade o konverziji u eure to će se u drugom koraku morati pretvoriti opet u kune jer će građani i dalje biti izloženi valutnom riziku. Kuna konačno mora dobiti svoje zasluženo mjesto u Hrvatskoj a građani moraju biti oslobođeni dužničkog ropstva.

Ako banke tuže državu i dobiju spor onda će jedino brzo i učinkovito rješenje biti uvođenje poreza na imovinu banaka. Država uvijek ima zadnju, ako je prava država i ako je vodi prava vlada.

Nemojte ovaj put pogriješiti.